

ČEŠKA FILHARMONIJA

Jiří Bělohlávek dirigent

dem
dravsko elektronski maribor
Generalni pokrovitelj
Orkestrskega cikla

orkestrski cikel
3. abonmajski koncert

26. februar 2016 ob 19.30
Dvorana Union, Maribor

KONCERTNA POSLOVALNICA 70
♦ NARODNI DOM MARIBOR ♦

Spored:

Bedřich Smetana (1824–1884)

Moja domovina

Višegrad

Vltava

Šarka

* * *

Antonín Dvořák (1841–1904)

Simfonija št. 6 v D-duru, op. 60

I. Allegro non tanto

II. Adagio

III. Scherzo: Presto

IV. Finale: Allegro con spirito

Bedřich Smetana velja za prvega pomembnega češkega skladatelja 19. stoletja, ki je bil zelo vpliven v času oblikovanja češke nacionalne opere in češke nacionalne glasbe nasploh. Rojen je bil v premožni podeželski družini in že kmalu je pokazal izreden glasbeni talent. Šolal se je v domačem kraju in v Pragi, kjer ga je bolj kakor študij pritegovalo kulturno življenje, nakar so ga starši poslali študirat v Plzeň. V Prago se je vrnil leta 1844, na

študij kompozicije pri uveljavljenem in naprednem Josephu Prokschu ter se preživiljal s poučevanjem klavirja. Čeprav je bil dober pianist, je moral turnejo leta 1847 zaradi slabega obiska (verjetno je izvajal prezahteven in preveč napreden program) odpovedati. Več moralne spodbude mu je prinesel dober odziv Franza Liszta, ki mu je Smetana leta 1848 posvetil svoj prvi opus. Istega leta je skladatelj odprl svoj glasbeni inštitut, še naprej poučeval in se leta 1849 poročil s Kateřino Kolářovo. Dohodek je dopolnil s igranjem za odstavljenega cesarja Ferdinanda; naslednja leta pa so kljub rastočemu ugledu inštituta zaznamovale finančne težave in njegova osebna tragedija: smrt treh hčera. Postalo je tudi jasno, da je Smetana v letih po praškem revoltu leta 1848 zaman upal na reforme, obenem pa ni doživel priznanja, kakršnega si je želel. Leta 1856 je odšel na Švedsko v Göteborg, kjer je deloval kot glasbeni učitelj, a zaradi zdravstvenih težav svoje žene in umetniške osame se je leta 1859 vrnil v Prago. Žena mu je na poti umrla in skladatelj se je v Göteborg kmalu zatem vrnil z drugo ženo, Bettino. Odprtje Provizoričnega gledališča za izvajanje čeških iger in opere leta 1861 ga je spodbudilo k dokončni vrnitvi v Prago.

Na Švedskem je Smetana komponiral klavirsko glasbo in simfonične pesnitve, v katerih se je kazalo njegovo navdušenje nad Lisztovo glasbo. V Pragi pa se je posvetil pisanju oper za novo gledališče in bil direktor zborovskega društva Hlahol. Prva opera iz leta 1866, *Brandenburžani na Češkem*, je doživela velik uspeh, istega leta pa je Smetana napisal še sprva nekoliko manj uspešno opero *Prodana nevesta*. Jeseni 1868 je kljub številnim nasprotovanjem postal dirigent gledališča, širil tuj repertoar in spodbujal izvajanje čeških del, med katerimi so bile tudi njegove pomembne opere *Dalibor*, *Libuša* in *Dve vdovi*. Z operami je Smetana postal vzornik in spodbuda drugim češkim skladateljem. Leta 1872, v času intenzivnega opernega ustvarjanja, je začel načrtovati tudi cikel simfoničnih pesnitev *Moja domovina*, ki ga je s premori pisal do leta 1879. Leta 1874 so postali vidni simptomi sifilisa, med katerimi je bila tudi hitro

napredujoča gluhoti. Smetana je kmalu prenehal z delovanjem v gledališču ter se utapjal v finančnih težavah in depresiji. Kljub temu je še vedno komponiral. Izvedba opere *Libuša* ob odprtju Narodnega gledališča leta 1881 je bila velik uspeh, a v tem času je skladateljeva bolezen močno napredovala; končala se je z njegovo smrtjo v praškem zavetišču za umsko bolne leta 1884.

Cikel *Moja domovina*, koncipiran na skladateljev lasten program, slavi češko zgodovino, mitologijo in kraje. Značilni so vplivi Mendelssohna in Liszta, jasna pa je tudi povsem češka Smetanova nota. Prva dva stavka, *Višegrad* (»zgornji grad«, trdnjava na skali nad Vltavo z mitičnimi asociacijami) in *Vltava* (praška reka), sta nastala v Pragi, ko je bil Smetana že gluh, in orkestrirana v drugi polovici leta 1874. Ostali štirje stavki so nastali v kraju Jabkenice, kamor se je Smetana preselil leta 1876, da bi živel pri družini svoje najstarejše hčere Žofie. *Šárka* (bojevnica, znana iz čeških legend) je skupaj z nadaljnjim stavkom (*Iz čeških logov in gajev*) sledila leto kasneje. K delu, ki si ga je Smetana sprva zamislil kot tetralogijo, se je vrnil v letih 1878 in 1879, ko mu je dodal še dve husitsko obarvani simfonični pesmi: *Tábor* (husitsko mesto) in *Blaník* (čarobna gora, kjer češki bojevniki po legendi čakajo, da bodo rešili svojo domovino). Celotna simfonična pesnitev je postala monumentalna apoteoza domovine, slavljenje modernega češkega naroda in njegove prihodnosti, ki črpa iz korenin mitologije in zgodovine. Pesnitev, posvečena Pragi, je bila prvič izvedena 5. novembra 1882 in češka glasbena publika jo je takoj sprejela kot eno najpomembnejših Smetanovih stvaritev ter kot delo, ki uteleša češki nacionalni glasbeni slog.

Antonín Dvořák sodi med najslavnejše češke nacionalne skladatelje 19. stoletja. Nemško govoreči glasbeni svet ga je dolgo zavračal kot naivnega češkega glasbenika, danes pa povsod velja za nespornega dediča Bedřicha Smetane. Glasbi svoje domovine je občudovanje in mednarodno veljavo prislužil predvsem s svojimi simfonijami in drugimi orkestrskimi deli, komorno glasbo, oratoriji in samospevi.

Dvořák je bil najstarejši otrok iz družine gostilničarja iz vasi Nelahozeves blizu Prage. Prve glasbene vzgoje je bil deležen v vaški šoli in kmalu pokazal velik talent, ki sta ga njegova starša podpirala po najboljših močeh. Med letoma 1857 in 1859 je študiral na Orglarski šoli v Pragi. Od leta 1857 je igral v različnih orkestrih, od leta 1859 pa v skupini Karla Komzáka, ki je postala temelj na novo ustanovljenega Provizoričnega gledališča v Pragi. Dvořák je v gledališču ostal do leta 1871 ter v njem spoznal dela francoske grand opere, operet, Verdija in Mozarta ter vse večji češki operni repertoar, nedvomno pa je glasbeno in osebno spoznal tudi Smetano. Sredi 60-ih let 19. stoletja je napisal prve resnejše skladbe. Leta 1873 se je poročil s svojo klavirsko učenko Anno Čermákovno, zatem pa postal organist pri sv. Vojtehu in ostal tam tri leta. V tem času je za 15 skladb (vključno s *Tretjo simfonijo* in *Četrto simfonijo*) prejel avstrijsko državno štipendijo »za mlade, revne in talentirane umetnike«. Finančna neodvisnost je v njem sprožila plaz ustvarjalnosti, saj je v tem času napisal mnogo odličnih instrumentalnih del. Član štipendijske komisije je bil tudi Brahms, ki je mladega skladatelja spodbujal in založniku Simrocku priporočil izdajo *Moravskih duetov* in *Slovanških plesov*. Z njimi je Dvořák konec 70-ih let zaslovel: sledila so nova naročila in številne izvedbe njegovih del v tujini. Leta 1883 je bil povabljen v Anglijo, kjer je dirigiral svoja dela in požel velik uspeh s *Šesto simfonijo* in s *Stabat mater*. Na vrhuncu svoje mednarodne slave v začetku 90-ih let 19. stoletja je Dvořák postal direktor Nacionalnega konservatorija v New Yorku; v Ameriko se je vrnil v letu 1894–1895 in tam napisal nekaj svojih znanih del. V poznih letih svojega življenja se je posvetil predvsem operam, od katerih danes najbolj poznamo mojstrsko *Rusalko*.

Dvořák je orkestrska dela – razen v poznih letih – pisal skozi celo svojo ustvarjalno kariero, v srcu tega ustvarjanja pa so predvsem simfonije. Dvořák je bil vzgojen v tradiciji, ki je simfonijo pojmovala kot skladateljev največji možni umetniški dosežek, zato se je pred ustvarjanjem simfonije tudi sam preizkusil v godalnem kvartetu.

Leta 1865 sta nastali prvi dve simfoniji, v katerih se je naslonil na Beethovnov vzor. *Tretja simfonija* je nastala v času skladateljevega navdušenja nad Wagnerjem in novim nemškim slogom, *Četrta simfonija* pa že kaže Dvořákov samosvoj simfonični slog, ki ga je *Peta simfonija* le še utrdila. *Simfonija št. 6 v D-duru* iz leta 1880 je bila prva Dvořáková simfonija, ki je izšla v tisku in ki mu je prinesla mednarodni ugled simfoničnega skladatelja. Napisana je bila za Dunajski filharmonični orkester po naročilu dirigenta Hansa Richterja in vsebuje vrsto aluzij na Beethovнове simfonije, ki so jih Dunajčani izredno cenili. Po mnenju nekaterih na Beethovna namiguje prva tema veselega in sinkopiranega prvega stavka, v kateri so spet drugi prepoznali podobnosti s češko ljudsko pesmijo. Začetek izjemnega drugega stavka v pihalih naj bi spominjal na Adagio Beethovнове *Devete simfonije*, melodija padajočih kvint in kvart v tretjem stavku tik pred ponovitvijo scherza pa naj bi prav tako vsebovala reminiscence na *Deveto simfonijo*. A tretji stavek je gotovo najbolj »češki«: živahni ples furiant, ki uokvirja osrednji pastoralni del, je bil že pri prvi izvedbi navdušeno sprejet. Simfonija prinaša tudi aluzije na Brahmsa in njegovo *Simfonijo št. 2*, ki je prav tako v D-duru in ima enake oznake zunanjih stavkov, ki so Dvořákovim podobni po značajih in tempih – to je očitno predvsem v zmagoslavnem Dvořákovem finalu. S takšnimi aluzijami se je Dvořák predstavil kot skladatelj, zasidran v dunajski simfonični tradiciji, in se poklonil Brahmsu. To kljub temu simfoniji pri Dunajčanih ni pomagalo: nekateri člani orkestra so njeni izvedbi nasprotovali in tako je bila prvič izvedena leta 1881 v Pragi, zatem v Londonu in šele leta 1883 na Dunaju. A kljub dunajskim reminiscencam *Šesta simfonija* temelji predvsem na Dvořákovem individualnem slogu z razkošnimi melodijami, spretnim kombiniranjem tem, tehtno obliko, izrazno močjo in nacionalno obarvanostjo. Prav s tem delom je Dvořák postal pomemben skladatelj »druge dobe« simfonije. V času, ko je prvi velikan češke glasbe umiral, je Dvořáková zvezda začela ravno dobro vzhajati.

Katarina Šter

Češka filharmonija

Orkester, ki deluje že 120. sezono, s svojim izjemnim delovanjem navdušuje občinstvo ter se uvršča med najboljše orkestre sveta. To veliko češko kulturno inštitucijo kot šef dirigent vodi Jiří Bělohlávek, ki je zasedbo popeljal tudi na zelo uspešne turnee po ZDA, Aziji in Evropi. Češka filharmonija je požela izjemne kritiške pohvale za njene zadnje posnetke Dvořáka pri založbi Decca. V prihodnosti načrtujejo izdajo najpomembnejših del čeških skladateljev, kot so *Moja domovina* B. Smetane, *Glagolska maša* L. Janáčka in *Azrael* J. Suka pod taktirko Jiříja Bělohlávka, ter simfonije P. I. Čajkovskega pod vodstvom Semjona Bičkova.

Češka filharmonija ima zares bogato zgodovino. Prvi koncert orkestra je leta 1896 v praškem Rudolfinumu vodil sam Antonín Dvořák, leta 1908 pa je orkester premierno izvedel *Sedmo simfonijo* Gustava Mahlerja. Sloves orkestra so skozi leta potrjevali veliki dirigenti, kot so Václav Talich, Rafael Kubelík in Karel Ančerl. Orkester je doslej prejel veliko mednarodnih priznanj in nagrad. Nedavno so posneli tudi dokumentarne filme o glasbi Dvořáka in povezavi s Češko televizijo. Češka filharmonija vseskozi širi svoje aktivnosti ter deli svojo predanost in umetniški navdih z ljudmi vseh starosti in socialnih ozadij skozi nove izobraževalne pobude, med drugim tudi z orkestrsko akademijo.

Danes lahko pomlajen orkester slišite v najprestižnejših koncertnih dvoranih in na najpomembnejših festivalih. V trenutni sezoni bodo med drugim nastopili v Kraljevi festivalski dvorani v Londonu s koncertno izvedbo *Jenufe* pod vodstvom K. Mattile, v dunajski Koncertni hiši, na azijski turneji ter rezidenci v Tokiu in koncertu v tamkajšnji dvorani NHK. Orkester sodeluje z najvidnejšimi glasbeniki današnjega časa, med drugim s solisti, kot so Joshua Bell, Hélène Grimaud in Anne-Sophie Mutter ter z gostujočimi dirigenti, med katerimi naj omenimo Herberta Blomstedta, Semjona Bičkova in Valerija Gerijeva.

Jiří Bělohlávek

Jiří Bělohlávek, rojen leta 1946 v Pragi, je septembra 2012 postal šef dirigent in umetniški vodja Češke filharmonije, vodilnega orkestra v državi.

V preteklih sezonah sta tako dirigent kot tudi orkester izjemno uspešno delovala na domačih odrih, kjer je bilo število obiskovalcev najvišje doslej, na koncertnih turnejah in rezidenci v dunajski dvorani Koncertnega združenja ter z nastopi v najpomembnejših dvorinah sveta. Med njimi naj omenimo newyorško dvorano Carnegie, Berlinsko filharmonično dvorano, amsterdamski Concertgebouw, londonski Proms v Kraljevi Albertovi dvorani ter mnoge druge. Poleg tega je orkester posnel še izjemno serijo vseh Dvořákovih simfonij in koncertov pri založbi Decca ter z njo postavil nov mejnik posnetkov skladateljevih del.

V prihodnjih sezonah orkester pod vodstvom maestra Bělohlávka načrtuje nove posnetke pri založbi Decca ter večje turneje v tujini. S koncertno verzijo Janačkove *Jenufe* se bodo člani orkestra predstavili v londonski

Kraljevi festivalski dvorani ter ponovno nastopili v newyorški dvorani Carnegie. Odzvali so se tudi ponovnemu vabilu za rezidenco v dunajskem Koncertnem združenju. Prav tako jih čakajo obširne turneje po Evropi, Aziji, Kanadi in ZDA.

Kot gostujoči dirigent je maestro Bělohlávek sodeloval z vodilnimi orkestri Evrope in Severne Amerike, med njimi so Simfonični orkester BBC iz Londona, kjer je bil v letih od 2007 do 2012 šef dirigent, sedaj pa postal njihov častni dirigent, Filharmonični orkester iz Rotterdama, kjer je glavni gostujoči dirigent, sodeluje pa tudi z Berlinskimi in Newyorškimi filharmoniki, z Leipziškim orkestrom Gewandhaus, z Bostonskim simfoničnim orkestrom, Dunajskimi simfoniki, Orkestrom iz Clevelanda, Nemškim simfoničnim orkestrom iz Berlina ter mnogimi drugimi. Jiří Bělohlávek je izjemno naklonjen in predan širokemu repertoarju znane in manj znane češke glasbe, obenem pa se močno posveča tudi delom britanskih skladateljev. Številna izmed njih je prazvedel kot šef dirigent Simfoničnega orkestra BBC iz Londona. Kar dvakrat, v letih 2010 in 2012, ga je doletela čast voditi Zadnjo noč festivala Proms. V letu 2012 mu je kraljica Elizabeta II. podelila Red britanskega imperija za izjemen doprinos na področju glasbe.

Bělohlávek redno dirigira tudi opere, v nedavnih sezonah je v Dunajski državni operi, Metropolitanski operi, Kraljevi operi Covent Garden, na festivalu Glyndebourne ter v Züriški operi vodil izbrana operna dela skladateljev Mozarta, Čajkovskega, Dvořáka, Wagnerja, Janáčka in Martinůja. Pogosto pripravlja tudi koncertne izvedbe manj znanih opernih del, posnel pa je tudi zbirko posnetkov s Simfoničnim orkestrom BBC. V letošnjem letu bo dirigiral *Jenufo* v Operi v San Franciscu.

Zares izjemna diskografija maestra Bělohlávka je nedavno postala bogatejša za celoten opus Dvořákovih simfonij in koncertov, založba Decca pa želi uspešno zgodbo nadaljevati s snemanjem vseh največjih del češkega repertoarja. Jiří Bělohlávek je poleg Herberta von Karajana doslej edini, ki je dve leti zapored prejel prestižno nagrado Gramophone za orkestrski posnetek.

Razstava 70 glasbenih biserov

70 let mariborske Koncertne poslovalnice in njenih 2394 glasbenih dogodkov s 1256 solisti in 497 dirigenti; 1047 komornih, 663 orkestrskih, 202 vokalna koncerta, 318 predstav in koncertov za mlade, 81 jazz koncertov in celo plesne predstave ter 2 operi in 1 opereta naj ne ostane samo neotipljiva statistika. Te zares impresivne številke in marsikatero zgodbo, ki se skriva za njimi, bomo prihodnji mesec pretopili v **razstavo** in tudi tako pospremili častljivo obletnico Koncertne poslovalnice Narodnega doma Maribor.

Zato vas vabimo na otvoritev in ogled razstave **19. aprila 2016 ob 19.00** v predddverju dvorane Union (na dan 5. komornega koncerta sezone), ki vas bo popeljala skozi 70 izbranih biserov bogate glasbene zgodovine poslovalnice.

Iščemo najstarejše vstopnice in abonmajske kartice

Vse naše dolgoletne zveste obiskovalce prijazno pozivamo, da nam prinesejo svoje najstarejše vstopnice oziroma abonmajske kartice, ki jih morebiti še hranijo, z željo, da bi jih vključili v razstavo. Posebej bi želeli pridobiti ohranjene tiste vstopnice, ki so starejše od 35 let, torej so **izpred leta 1980**. Vstopnice, ki jih boste prinesli, bomo skrbno hranili in vam jih bomo po koncu razstave seveda vrnili.

Za več informacij se, prosimo, obrnite na Informacijsko pisarno, telefon 02/229 4011. Stare vstopnice zbiramo do 10. marca 2016.

Lepih presenečenj še nikakor ni konec

Ker našo obletnico najraje slavimo z našimi zvestimi obiskovalci, smo za naše drage abonente pripravili posebno presenečenje. Med vsemi našimi abonenti Orkestrskega in Komornega cikla bomo v mesecu aprilu izžrebali srečnejša oziroma srečnico, ki ga bomo z Agencijo M avgusta peljali na **dvodnevni izlet v Verono** in med drugim obiskali tamkajšnjo Arenu, kjer si bo nagrajenec lahko ogledal opero Carmen.

Z velikim veseljem napovedujemo

3. marec 2016 ob 19.30

Dvorana Union, Maribor

4. abonmajski koncert Komornega cikla in za izven

SIBRASS

REINHOLD FRIEDRICH, trobenta

Spored: J. P. Gallus, V. Ewald, N. Šenk, D. Schnyder, G. Gershwin

24. marec 2016 ob 19.30

Dvorana Union, Maribor

4. abonmajski koncert Orkestrskega cikla in za izven

BAROČNI ORKESTER L'ORFEO

COLLEGIUM VOCALE SALZBURG

Dirigentka: **Michi Gaigg**

Solisti: **Ulrike Hofbauer**, sopran, **Margot Oitzinger**, alt, **Virgil Hartinger**, tenor, **Markus Volpert**, bas, **Stefan Zankl**, bas

Spored:

Johann Sebastian Bach: *Pasijon po Mateju*

Informacijska pisarna Narodnega doma Maribor: vsak delavnik od 10.00 do 17.00, v soboto od 9.00 do 12.00 ter uro pred vsako prireditvijo. **Dvorana Union:** uro pred vsako prireditvijo. • (02) 229 40 11, 229 40 50, 031 479 000, 040 744 122 • vstopnice@nd-mb.si • <http://nd-mb.kupikarto.si/> • Naklada: 500 izvodov • Brezplačen izvod

**VEČER
RADIO CITY**

Program je omogočila Mestna občina Maribor. Koncert je podprlo Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije.

www.nd-mb.si

si RADIO SI
Medijski pokrovitelj